

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

У статті проаналізовано європейський досвід у сфері сімейного насильства. Розкрито основні нормативні акти держав, які в регулюванні протидії насильству проводять велику роботу для його подолання та розробляють ефективні заходи для цього. В результаті дослідження було виявлено, що найефективнішим засобом у боротьбі з насильством є вилучення особи з місця проживання, також широко використовуються заходи протидії, які призначаються судом. Прояв насильства в сім'ї є проблемою не тільки в Україні, але й у більшості зарубіжних країн. Захист дітей та жінок від жорстокості, попередження злочинів проти них є надзвичайно важливим, соціально значущим і актуальним завданням, вирішення якого має міждисциплінарний характер.

На високому рівні врегульовано дії поліції під час вчинення домашнього насильства, яке проявляється у використанні GPS-браслетів. Світова спільнота активно намагається протидіяти насильству в сім'ї, а тому вивчення зарубіжного досвіду та законодавства інших країн, яке передбачає відповідальність за вчинення насильства, сприяє виробленню пропозицій по вдосконаленню норм регулювання протидії насильству у сім'ї.

Термін «домашнє насильство» в країнах Європи включає в себе фізичне, сексуальне, психологічне, емоційне і економічне насильство. І кожен із цих видів насильства (а на практиці вони здебільшого мають комплексний характер) передбачає покарання – від адміністративного до тюремного ув'язнення. Європейські країни протягом багатьох років відпрацьовують шляхи подолання проблеми, вносять програми, серед яких деякі є вдалими, а деякі навпаки.

Ефективним засобом протидії є введення в дію спеціальних нормативних актів, які спрямовані на викорінення насильства.

Ключові слова: сімейне насильство, запобігання, європейський досвід.

The European experience in the field of family violence was analysed in the article. The basic normative acts of the states, which in the regulation of counteracting violence, spend much (a lot of) work to overcome it and elaborate effective measures for it.

Violence against children and women is a painful problem of our time that requires an immediate solution. Violence in the family is a problem not only in Ukraine but also in most foreign countries. Protecting children and women from cruelty, preventing crimes against them it is an extremely important, socially significant and relevant task, the solution of which is of an interdisciplinary nature.

Violence in the family is a problem not only in Ukraine, but also in most foreign countries. Protecting children and women from cruelty and preventing crimes against them is an extremely important, socially relevant and relevant task, the solution of which is of an interdisciplinary nature.

Domestic violence, which Ukrainians previously saw in the use of physical force, in the countries of Europe has long included physical, sexual, psychological, emotional and economic violence. And each of these kinds of violence (in practice, they are mostly complex) provides punishment – from administrative to imprisonment.

The global community is actively trying to counteract domestic violence so studying foreign experience and legislation of other countries which implies responsibility for the

© СОБКО Г.М. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та криминології (Одеський державний університет внутрішніх справ)

© ПАЦАЛОВА О.О. – студентка факультету № 4 (Одеський державний університет внутрішніх справ)

perpetration of violence contributes to the development of proposals for the improvement of regulations on countering domestic violence.

As a result, was discovered that the most effective way to deal with violence is withdrawal of individuals from the place of residence, widely used as ways to counterwork which are appointed by the court. At a high level settled police action in domestic violence which appear in uses GPS bracelets.

An effective way to counterwork is enactment of special regulations which aimed to eradicate violence.

Key words: family violence, counteracting, the European experience.

Вступ. Насильство щодо дітей та жінок – болюча проблема нашого сьогодення, що потребує негайного вирішення. Ця проблема вражає своїми масштабами, адже вона не обмежується певною політичною чи економічною системою. Проте одного визнання цієї проблеми недостатньо. Потрібно якомога швидше вирішувати цю проблему, адже прояви жорстокості та насильства у сім'ї стають все більш частішим явищем.

Європейські країни протягом багатьох років відпрацьовують шляхи подолання проблеми, вносять програми, серед яких деякі є вдалими, а деякі навпаки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченням зарубіжного досвіду у сфері захисту дітей та жінок від насильства займалися такі вчені, як О.Д. Коломієць, О.В. Ковальова, О.Г. Стрельченко, О.В. Лисова, Л.С. Алексєєва, А.Д. Гусев, Д.Г. Заброна, І.І. Котляр, Ю.В. Онищенко, Ю.О. Павленко.

Однак не дивлячись на те, що багато вчених розглядали вказану проблему, зарубіжний досвід протидії насильству у багатьох країнах Європи потребує подальшого розвитку та вдосконалення.

Постановка завдання. Саме тому метою цієї статті є проведення аналізу європейського законодавства у сфері захисту дітей від жорстокості та насильства та в наданні пропозицій щодо вдосконалення норм законодавства в Україні у сфері насильства у сім'ї, з урахуванням цього досвіду.

Результати дослідження. Прояв насильства у сім'ї є проблемою не тільки в Україні, але й в більшості зарубіжних країн. Захист дітей та жінок від жорстокості, попередження злочинів проти них є надзвичайно важливим, соціально значущим і актуальним завданням, вирішення якого має міждисциплінарний характер.

Світова спільнота активно намагається протидіяти насильству у сім'ї, а тому вивчення зарубіжного досвіду та законодавства інших країн, яке передбачає відповідальність за вчинення насильства, сприяє виробленню пропозицій з удосконалення норм регулювання протидії насильству у сім'ї.

Домашнє насильство, яке раніше українці вбачали лише у застосуванні фізичної сили, в країнах Європи давно включає в себе фізичне, сексуальне, психологічне, емоційне і економічне насильство. І кожен із цих видів насильства (а на практиці вони здебільшого мають комплексний характер) передбачає покарання – від адміністративного до тюремного ув'язнення.

Однак покарання є досить різними та залежать від країни. Найсуворіші покарання у Північній Європі. Наприклад, у Швеції криміналізовані всі форми домашнього насильства. Можна опинитися за ґратами навіть за грубу емоційну сварку, під час якої висловлювалися погрози. Суд часто наказує кривднику дотримуватися визначеної дистанції від об'єкта насильства, у разі порушення може бути накладено штраф або присуджено ув'язнення терміном до року. Схожі за жорсткістю закони й у Норвегії та Фінляндії [1].

У ході дослідження ми ознайомимося з досвідом регулювання протидії насильству в деяких державах, а саме Німеччини, Франції, Польщі. Саме ці країни проводять велику роботу задля подолання насильства та розробляють ефективні заходи для цього.

Розглянемо досвід Німеччини у сфері захисту від домашнього насильства. Основним нормативним актом Німеччини щодо захисту від насильства є Закон «Про захист від насильства у сім'ї», прийнятий 1 січня 2002 року [2, с. 193]. Даним Законом передбачено, що особа, яка вчинила насильство, повинна негайно залишити дім. Заявити про вчинення насильства може як дитина-жертва, чи жінка, так і будь-яка інша особа, яка представляє інтереси потерпілих. Залишення дому за наказом поліції на строк до 10 днів є характерною особливістю законодавства Німеччини [3, с. 21].

Такі країни, як Австрія, Іспанія, Нідерланди, Чехія, Швеція, також практикують досвід вилучення особи, що здійснила насильство [3, с. 40]

Щодо змісту насильства у сім'ї слід зазначити, що загалом у Німеччині цей термін являє собою застосування насильства між людьми, що проживають у спільному союзі на основі взаємної турботи і підтримки. Під це визначення підпадає також насильство між партнерами та колишніми партнерами, яке має спеціальну назву «домашнє насильство». Термін «домашнє насильство» охоплює не лише агресію між чоловіком та жінкою, а також стосується насильства щодо дітей, батьків, братів та сестер [4].

Ще одним законодавчим актом є Закон «Про поліпшення судового захисту та відновлення цивільних прав після актів насильства, а також сприяння передачі сімейного помешкання» від 1 січня 2002 року, який значно зміцнив громадянські права потерпілих, посилив правовий захист жертв насильства в сім'ї та передбачив більшу відповідальність за вчинення такого насильства [5].

Цікавими є норми Закону «Про побутове насильство», які надають потерпілій особі право правової претензії на виділення квартири. Так, у разі заподіяння фізичної шкоди здоров'ю або обмеження свободи суд може:

- зобов'язати кривдника звільнити квартиру незалежно від того, в шлюбі партнери чи ні;
- навіть власник квартири або єдиний квартиронаймач, орендар, який вчиняє насильство, може бути примусово відселений від жертви [6, с. 56].

Болючою проблемою насильства в сім'ї є і для Франції. Законодавство Франції виокремлює такі види насильства у сім'ї: фізичне (побої, каліцтва, вбивства тощо), сексуальне (зґвалтування, насильницькі дії сексуального характеру, сутенерство тощо), психологічне (словесні образи, шантаж, образи, погрози), економічне (позбавлення заробітної плати, обмеження використання ресурсів) [7].

Слід зазначити, що активна компанія Франції щодо протидії насильству у сім'ї почалася із прийняттям Закону «Про посилення попередження та покарання за насильство в сім'ї або у відношенні неповнолітніх» 4 квітня 2006 року.

Характерною особливістю цього Закону стала можливість суддів у справах сім'ї видавати спеціальні постанови, які своєю чергою забезпечують безпеку жертв домашнього насильства. Ці постанови дають можливість жертві змінити місце проживання або вилучити із місця проживання особу, яка вчиняла насильство [8].

Слід також зазначити, що у Франції велику роль відіграє поліція, а саме:

- ефективно налагоджений зв'язок поліції з «гарячою лінією»;
- поліція має право негайно вилучити осіб, які вчинили насильство;
- наявне використання GPS-браслетів [6, с. 70].

Наступною країною нашого аналізу є Польща. Незважаючи на те, що Закон «Про протидію злочинам у сім'ї» прийнятий лише у 2010 році, у Польщі за досить невеликий проміжок часу накопичився позитивний досвід у сфері, що досліджується.

У статті 207 Кримінального кодексу за фізичне або психічне насильство над близькою особою встановлюється покарання у формі позбавлення волі від 3 місяців до 5 років.

Якщо насильство у сім'ї було здійснено з особливою жорстокістю, встановлюється покарання у формі позбавлення волі від 1 до 10 років (§ 2 статті 207). Якщо внаслідок насильства над близькою особою, ця особа вчинила спробу самогубства, встановлюється покарання у формі позбавлення волі від 2 до 12 років [9].

Велику увагу слід приділити процедурі «Блакитні карти», ця процедура передбачена Розпорядженням Ради міністрів «Щодо методів і форм виконання поліцією завдань у зв'язку з насильством в сім'ї в рамках процедури “Блакитні карти”» [10].

У Польщі також діє урядова програма по запобіганню злочинності та антисоціальної поведінки, яка має назву «Безпечніше разом» [10].

Основною ідеєю цієї урядової програми є те, що забезпечення відчуття безпеки у громадян має покладатися саме на працівників поліції. До головних сфер застосування програми належить, зокрема, і протидія сімейному насильству. До головних завдань програми у цій сфері належить:

- пропагування відповідної моделі сімейного життя; проведення тренінгів для жертв сімейного насильства;
- покращення ефективності процедури Блакитних Карток;
- посилення кооперації між інституціями і недержавними організаціями, які надають допомогу (юридичну, психологічну і соціальну) для жертв сімейного насильства;

- проведення тренінгів для осіб, які вчинили сімейне насильство;
- підтримка місцевих соціальних ініціатив, спрямованих на запобігання сімейному насильству;
- залучення недержавних громадських організацій до вирішення завдань, пов'язаних з проведенням тренінгів, консультацій, надання допомоги жертвам сімейного насильства;
- підвищення обізнаності медичного персоналу щодо симптомів сімейного насильства.

Проблема насильства у сім'ї актуальна і для Великобританії. Актуальну практику взаємодії поліції з громадою у подоланні проблеми домашнього насильства запроваджує так званий британський «Закон Клер». Так, людина може звернутися в поліцію, щоб перевірити, чи має новий або наявний партнер «насильницьке минуле». Поліція зобов'язана провести за такими запитами спеціальну перевірку та поінформувати заявника.

Висновки. Підводячи підсумки, можна дійти таких висновків:

- 1) одним із найпоширеніших засобів протидії злочинності в країнах Європи є вилучення особи, яка вчинила насильство, з місця проживання;
 - 2) у країнах широко розповсюджені спеціальні заходи протидії насильству, що призначаються судом;
 - 3) використання GPS-браслетів, за допомогою яких поліція отримує сигнал, що особа, яка вчинила насильство, знаходиться поруч з потерпілою;
 - 4) ефективним засобом протидії в Польщі є процедура «Блакитні карти».
- З огляду на регулювання в Україні сфери насильства у сім'ї вважаємо за необхідне запровадити позитивні заходи європейських країн, адже це призведе до зменшення насильства у сім'ї.

Список використаних джерел:

1. Домашнє насильство: кого і за що карає закон. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2014/03/140305_women_violence_eu_or.
2. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ: загальна частина : підручник/ за ред. В.Д. Коваленка, Ю.І. Римаренко, В.І. Олефір. Вид. 2-ге. Київ : Директ Лайн, 2012. 816 с.
3. Харламов В.С. Институт охрального ордера в зарубежном законодательстве. *Криминология вчера, сегодня, завтра*. №1(32), 2014.
4. Häusliche Gewalt. URL: http://de.wikipedia.org/wiki/H%C3%A4usliche_Gewalt.
5. Gesetz zur Verbesserung des zivilgerichtlichen Schutzes bei Gewalttaten und Nachstellungen sowie zur Erleichterung der Überlassung der Ehewohnung bei Trennung. URL: http://www.bmfsfj.de/RedaktionBMFSFJ/Abteilung4/Pdf-Anlagen/PRM-16781-Gewaltschutzgesetz_property=pdf.pdf.
6. Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству : монографія / О.А. Галай, В.О. Галай, Л.О. Головка, В.В. Муранова та ін. / За заг. ред. А.О.Галая. Київ : КНТ, 2014. 160 с.
7. Les violences conjugales. URL: <http://sante.lefigaro.fr/social/droit/violences-conjugales>.
8. Новый французский Закон против насилия в семье. URL: <https://www.genderperspectives.by/novosti/472-kak-reshayut-problemu-domashnego-nasiliya-vo-frantsii>.
9. Kodeks karny. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19970880553+2014%2401%2427&min=1>.
10. Завдання і обов'язки поліцейських в рамках процедури «Блакитні карти» Domestic Violence Relevant Legislation. URL: http://www.eucpn.org/poldocs/PL_DV_legislation.pdf.